

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี

๑

พสอนคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะนอกจากจะต้องรู้หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว ผู้สอนจะต้องมีภารกิจหลักเป็นนักวิจัยอีกด้วย โดยผู้สอนจะต้องใช้วิธีการวิจัยในการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้หรือนวัตกรรมการศึกษาใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ที่กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างถ่องแท้

การวิจัย (Research) เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์อันประกอบด้วย การกำหนดปัญหา และขอบเขตของปัญหา กำหนดสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผล ส่วนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอาจเรียกว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ซึ่งหมายถึง การวิจัยที่ครูผู้สอนเป็นผู้ทำวิจัยเองโดยเน้นการนำประโยชน์จากการวิจัยมาใช้พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีกระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี พิจารณารายการนวัตกรรมที่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา
3. เลือกนวัตกรรมที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด
4. สร้างต้นแบบนวัตกรรม
5. ทดลองใช้และปรับปรุงคุณภาพ
6. ทดลองภาคสนามหรือการลงมือปฏิบัติจริง
7. ประเมินผลและเขียนรายงาน

ขอบข่ายการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ครอบคลุมการวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษา อาจารย์ผู้สอน การปรับปรุงรูปแบบ และเทคนิคการสอน การสร้างสื่อการสอนหรือนวัตกรรม การวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ปัจจัยสนับสนุนสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนและงานวิจัยอื่นๆ ที่พัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ได้แก่การวิจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร การวิจัยเกี่ยวกับความก้าวหน้าด้านวิชาชีพครูของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย การวิจัยเกี่ยวกับเอกสาร เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง คือ

1. งานวิจัยเป็นงานเสริมงานหลัก คือ การสอนของผู้สอน ดังนั้น งานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะต้องทำควบคู่กับการสอนเสมอ
2. เป็นการวิจัยตามสภาพจริง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและต้องการแก้ไข
3. ไม่เน้นการใช้สถิติที่ซับซ้อนในการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอาจเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม รายห้องเรียน ฯลฯ
4. งานวิจัยที่ทำ มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง
5. การทำวิจัยเป็นสิ่งที่ตระหนักรู้โดย อาจารย์ผู้สอนเองที่มีความรู้สึกห่วงใยต่อนักศึกษา ต้องการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้เรียน
6. การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนจะสำเร็จได้ ผู้สอนจะต้องลงมือทำตามกระบวนการขั้นตอนการวิจัยอย่างเป็นระบบระเบียบที่ถูกต้อง

การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จำแนกเป็นลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. **การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบสภาพปัจจุบัน** ปัญหาการจัดการเรียนการสอนหรือปัญหาด้านผู้เรียน ผู้สอนอาจทำวิจัยอย่างง่าย ๆ เพื่อหาข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการเรียนการสอน ภูมิหลังของผู้เรียน ทักษะของผู้เรียน เป็นต้น **การวิจัยประเภทนี้จะเห็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน**

ตัวอย่างงานวิจัยลักษณะนี้ เช่น

- ❖ วิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน
 - ❖ วิเคราะห์สาเหตุที่นักศึกษาไม่สนใจเรียน
 - ❖ วิเคราะห์จำแนกกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาชีวิตลักษณะต่างๆ
 - ❖ สืบหาภูมิหลังของผู้เรียน
 - ❖ สืบหาทัศนคติของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- ฯลฯ

2. **การสังเคราะห์หรือหาข้อสรุปเกี่ยวกับวิธีการสอน เทคนิคการสอน** การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ โดยสรุปจากประสบการณ์ตรงในการสอนของผู้สอน ซึ่งอาจเกิดจากการลองผิดลองถูกมาก่อน จนได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนมานาน จะสามารถสังเคราะห์เทคนิคการสอนได้เป็นอย่างดี วิธีการนี้ใช้หลักการอุปนัย (Induc-

tion) โดยการสร้างข้อสรุปจากประสบการณ์จริงในชั้นเรียนมาสู่ทฤษฎีนั่นเอง กล่าวโดยสรุปการวิจัยแบบนี้คือ **"ปฏิบัติ.....สู่.....ทฤษฎี"**

ตัวอย่างงานวิจัยลักษณะนี้ เช่น

- ❖ ชุดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ดนตรีในชีวิตประจำวัน
- ❖ กรณีตัวอย่างการใช้คำถามนำเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน
- ❖ 50 คำถามเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

3. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการพัฒนาเทคนิคการสอน วิธีสอนหรือสื่อการสอนใหม่ๆ ซึ่งใช้หลักการนิรนัย (Deduction) โดยนำทฤษฎีมาใช้อธิบายทดลองในสถานการณ์จริง กล่าวคือ **"เห็นทฤษฎี....สู่.....การปฏิบัติ"** การวิจัยในลักษณะนี้เป็นการพัฒนาทางเลือกใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของการวิจัยในชั้นเรียน (Action research) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาทางเลือกใหม่ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน โดยทั่วๆ ไปจะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 ประเภทสื่อ / อุปกรณ์ / ชิ้นงาน / สิ่งประดิษฐ์

3.2 ประเภทการสอน / เทคนิคการสอน / วิธีการสอน

ผู้สอนอาจพัฒนาเพื่อใช้สอนเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุดประสงค์ที่มีปัญหาในการสอนก็ได้ หรือพัฒนาทั้งรายวิชาในลักษณะชุดการสอน สื่อประกอบการสอน รายวิชาหรือพัฒนาสื่อเสริมประสบการณ์ในกรณีพิเศษได้

ตัวอย่างงานวิจัยลักษณะนี้ เช่น

- ❖ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน
- ❖ ประเภทเนื้อหา ประเภทวิธีการ ประเภทประเมินผล
- ❖ การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเนื้อหาต่างๆ
- ❖ การพัฒนาเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ มาทดลองใช้ในห้องเรียน ฯลฯ

4. งานวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เป็นการประเมินประสิทธิภาพการสอนหรือประเมินประสิทธิผล การประเมินหลักสูตร การประเมินโครงการ แผนงาน นโยบาย เป็นต้น การวิจัยลักษณะนี้ทำให้ผู้สอนทราบจุดเด่นหรือจุดด้อยในการจัดการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องในปีต่อไป

ตัวอย่างงานวิจัยลักษณะนี้ เช่น

- ❖ การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการสอนวิชา.....
 - ❖ การประเมินหลักสูตร.....
 - ❖ การติดตามผลบัณฑิตคณะ.....
 - ❖ ความพึงพอใจของสถานประกอบการ.....
- ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ผู้สอนอาจดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติ หากผู้สอนให้ความสำคัญกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็จะมีประโยชน์หลากหลาย เพราะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกัน ผู้สอนก็สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองในการเลื่อนระดับปรับตำแหน่งทางด้านวิชาการได้ด้วย และประการสำคัญ หากผู้สอนต้องการขอรับทุนจากหน่วยงาน จะต้องศึกษาแนวทางการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันนั้นๆ ด้วย เพื่อจะได้มองเห็นกรอบและแนวทางที่ชัดเจนตรงตามเป้าหมายการพัฒนามากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- บุญศรี พรหมมาพันธุ์. (2550). การวิจัยทางนิเทศศาสตร์. นนทบุรี: สำนักงานวิจัยและคอมพิวเตอร์
- (2545). การวิจัยเชิงปฏิบัติการทางสารสนเทศศาสตร์ ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์. หน่วยที่ 8 บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. (2539). ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน.